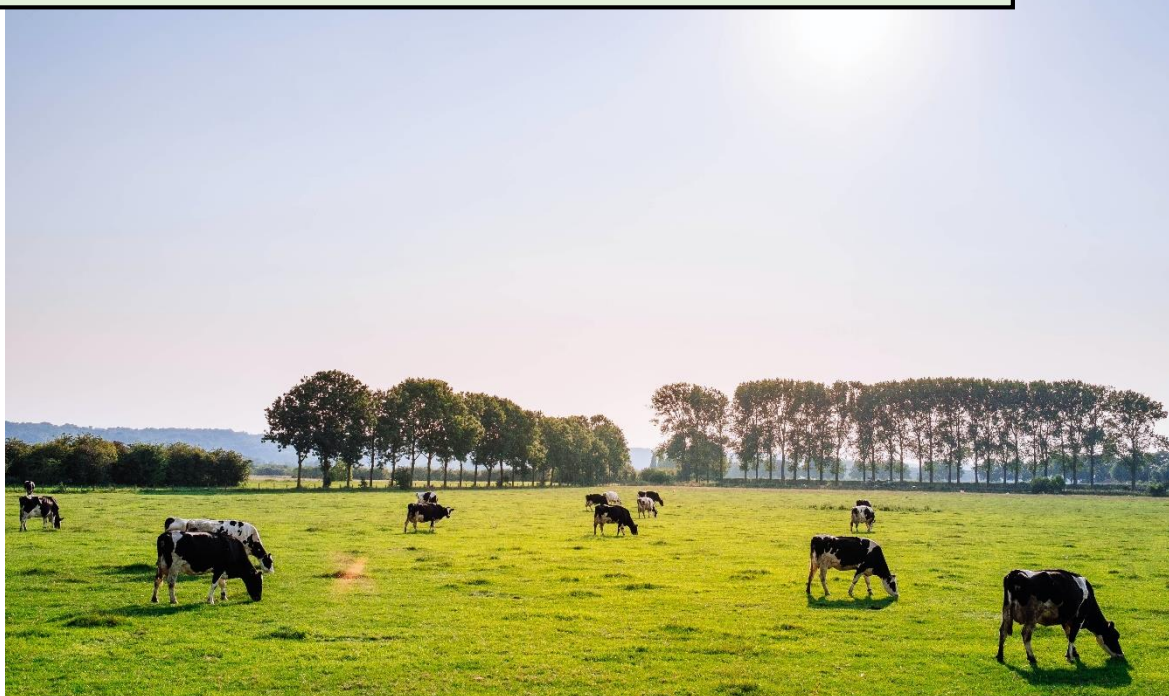

**УДРУЖЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА
- МЉЕКАРА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Број: 114/22

ПРОГРАМ УЗГОЈА ГОВЕДА ЗА РАСЕ СИМЕНТАЛАЦ, ХОЛШТАЈН и НОРВЕШКО ЦРВЕНО ГОВЕЧЕ 2023 - 2026

Бања Лука,

12/21/2022

ПРЕДЛАГАЧ ПРОГРАМА

**Удружење пољопривредних произвођача
– млекара Републике Српске**

Контакт подаци:

Књаза Милоша 21, 78000 Бања Лука

Босна и Херцеговина

ЈИБ: 4400936720008

Web: www.mljekarirs.com

E –mail: uppmrs@gmail.com

Предјседник Удружења: г. Владимир Усорац

Стручни лице одговорно за Програм узгоја: мр Александар Марић

Програм израдили:

- **др Миљан Ербез и**
- **мр Александар Марић.**

Садржај

1. УВОД.....	3
2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА УЗГАЈИВАЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ.....	3
3. ИЗВЈЕШТАЈ ЗА ПРЕТХОДНИ ПЕРИОД.....	5
4. УЗГОЈНИ ПРОГРАМ	7
3.1. Сименталска раса	7
3.2. Холштајн раса (црвено и црно говече)	8
3.3. Норвешко црвено говече (НРФ)	8
3.4. Прилагодљивост.....	9
4. НАДЗОР НАД СПРОВОЂЕЊЕМ	9
5. ЗАКЉУЧАК.....	9

1. УВОД

Удружење активно ради од 1998. године и од почетка основа дјеловања јесте подршка производњи млијека у Републици Српској. Данас је ово једно од најразвијенијих Удружења у Републици Српској, а тренутно има 441 чланова, произвођача млијека, који редовно плаћају чланарине.

Наши чланови узгајају око 6.000 плоткиња, од чега 56% припада раси сименталац, 40% холштајн и норвешко црвено говече (НРФ) (2%), док су друге расе присутне у мањим бројевима или је ријеч о крижанцима. Кад је у питању расна структура најчешће се код чланова у брдско-планинским подручјима узгаја Сименталац, док је у низијским подручјима то мјешано, али на већим газдинствима преовлађују Холштајн и НРФ раса говеда.

Већи дио газдинстава који имају преко 20 музних грла је већ био укључен у контролу производности и има искуства око тог посла, те схватају значај узгојно-селекцијског рада и контроле производности.

Кад је у питању узгојно селекцијски рад, циљ нашег Удружења јесте да се испуне Услови прописани „Међународним споразумом о означавању, контроли производности и оцењивању домаћих животиња“, који је установио ICAR – међународна организација за контролу производности домаћих животиња.

У току 2022. године у контроли производности је било 85 газдинстава, са укупно у просјеку 2.500 грла у контроли производности на мјесец. Од јануара до новембра је урађено 23.780 контрола производности. Кад је у питању закључивање лактације, контролни асистенти су закључили до овог тренутка неких 8% од укупног броја лактација. Закључивање лактација је кренуло активније у септембру мјесецу 2022. године, а за исто су задужени контролни асистенти.

У матичној књизи Удружења има укупно уписано 2438 грла Сименталца, холштајна 1746 и НРФ 121 грло.

2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА УЗГАЈИВАЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Методологија рада Удружења по достизању статуса Организације за узгој водиће се принципом унапређивање система означавања гајених животиња чланова Удружења и коопераната, контроле производности и генетске процјене, у складу са ICAR Правилима, стандардима и смјерницама, те у складу са Законом о сточарству Републике Српске. Правила, стандарди и смјернице утврђена овим документом, могу се допуњавати с времена на вријеме, у складу са додатним одредбама које одобри Генерална скупштина ICAR-а.

Основни принципи рада засниваће се на прикупљању и кориштењу података о производњи

1. Подаци треба да буду тачан показивач идентитета, пола, пасмине, поријекла и датума рођења животиње, а у складу са Правилиником о начину вођења матичних књига и узгојних регистара (“Службени гласник Републике Српске”, број 3/16).

2. Контролисана животиња мора се означити у складу са актуелним прописима у републици Српској, односно Босни и Херцеговини.
3. Поријекло, особине продуктивности и друге карактеристике укључујући карактеристике здравља биће контролисане у складу са домаћим правилима и препорукама ICAR.
4. Контролу производности и друге методе контролисања ће бити вршене у складу са ICAR -овим правилима.
5. Свака група животиња која се држи у исту сврху и на истом мјесту сматраће се цијелим стадом.
6. Контролисано стадо може се подијелити у групе посебно контролисаних животиња, под условом да су те групе животиња јасно различитих пасмина или хибрида или се о њима брине на значајно различите начине на различитим мјестима.
7. Поријекло животиње контролисаће се означавањем и биљежењем расплодног мужјака и оплођене животиње за вријеме оплодње. Идентитет, пол и датум рођења животиње уписаће се што прије након порођаја.
8. Оцјењивање животиња ће се вршити у складу са Правилником о поступцима оцјењивања, испитивања и тестирања узгојне вриједности квалитетно-приплодних говеда (Службени гласник Републике Српске, број: 97/15).

Уважавајући суштину рада Удружења, посебна пажња ће се дати контроли млијека и његовог састава, која ће се вршити у складу А4/2 је ICAR стандардном и референтном методом, гдје је могуће, гдје није користити ће се В4. Предност у селекцији ће бити дата млијечним особинама, ослањајући се на избор животиња добрих репродуктивних особина и њихову дуговјечност.

Анализа млијека ће бити вршена (већ се спроводи на постојећем стаду) у сарадњи са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске у сертификованој лабораторији на уређајима *Bentley Somacount 150 u Infrared Milk Product Analysis*, Лабораторије за контролу квалитета млијека, Ветеринарско-сточарског центра. Контролно раздобље (раздобље између двије узастопне контроле) у АТ4 методи износи 22-37 дана (просјек 30 дана). За сва грла ће бити вођена матична евиденција у складу са важећим законским прописима.

Мужа ће се обављати два пута дневно (у изнимним случајевима 3, што ће бити назначено у протоколу). Процјене дневног приноса млијека ће се вршити према ICAR прописаном Де Лоренцовој и Вигансовој методи. То подразумјева да су процјене дневног приноса млијека (ДПМ) и масти (ДПММ) засноване су на измјереном приносу и учесталости муже. Фактор прилагођавања узрок је разлика у просјечном интервалу мужа (изражен у децималним сатима) између претходне муже и измјерене муже и доба дана измјерене муже (почела прије подне или после подне). За двије муже, додатно прилагођавање примјењује се на принос млијека за интеракцију између интервала муже и фазе лактације, са средњом лактацијом (158 дана у мужи) подешеном на нулу. Интервал муже не утиче на постотке бјеланчевина и масти тако да се постоци за узорковану мужу користе за процјене контролног дана. Принос бјеланчевина рачуна се из измјереног постотка и прилагођеног приноса млијека.

Процјена ДПМ и ДПММ из једне муже ујутру или навече стада која се музу два пута дневно захтијева факторе који су реципрочни пропорцији укупног приноса очекиваног од једне муже у односу на интервал муже.

На основу резултата тестирања потомства вршиће се селекција животиња за даље кориштење у оквиру узгоја или производње. Најбоље јунице ће се користити за обнову основног стада, а самим тим и за производњу других генерација приплодних животиња. Производња хранива ће бити заснована на споственим ресурсима наших чланова Удружења, као и куповином хранива од регистрованих дистрибутера хранива.

3. ИЗВЈЕШТАЈ ЗА ПРЕТХОДНИ ПЕРИОД

Закључно са даном подношења захтјева за продужење узгојног програма у контроли производности млијека укључено је тренутно 86 произвођача са подручја 20 општине у Републици Српској и то: Бања Лука, Берковићи, Бијељина, Дервента, Добој, Доњи Жабар, Градишка, Козарска Дубица, Крупа на Уни, Лакташи, Мркоњић Град, Невесиње, Нови Град, Пелагићево, Петрово, Приједор, Прњавор, Станари, Шамац и Шипово.

Број крава од који се узму узорци на мјесечном нивоу креће се цца 2500 - 2600, тако да ће у току 2022. године бити узето преко 30.000 узорака

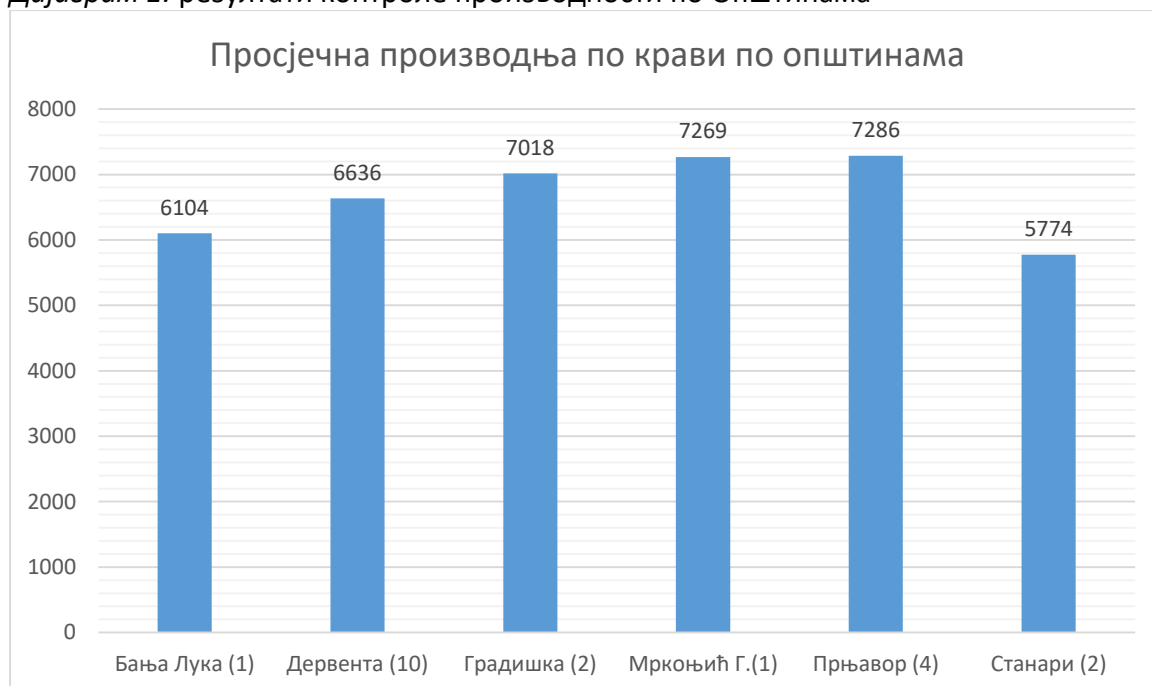
Тренутно обрађено 219 закључних лактација које су нам доставили контролни асистенати Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске. И то са подручија 6 Општина: Бања Лука (6), Дервента (90), Градишка (58), Мркоњић Град (7), Прњавор (42) Станари (16).

Закључене лактације смо добили из сљедећих Општина и од сљедећих произвођача, са просјецима по стаду како је наведено иза имена и то:

- Бања Лука: Винка Савић 6104 kg млијека/стандардна лактација просјек стада
- Дервента: Ћудић Раде 8278 kg млијека, Гојковић Стјепан 5778, Лазаревић Аница 6823, Марић Миле 5715, Панзаловић Славко 6086, Станић Станко 6689, Толић Мара 4689, Томинчић Студенко 5697, Видовић Борислав 5088 и Златко Вујичић 5085.
- Градишка: Малкоч Самир 7246 и Шврака Споменка 6579.
- Мркоњић Град: Ступар Весна 7269
- Прњавор: Боро Бабић 8361, Маринковић Младен 5582, Савић Славиша 6066 и Лазић Вјекослав 4356.
- Станари: Мишурић Снежана 6378 и Херцег Дијана: 4998 kg млијека/стандардна лактација просјек стада.

Када је ријеч о производности по Општинама, ситуација је представљена у дијаграму бр. 1.

Дијаграм 1: резултати контроле производности по Општинама

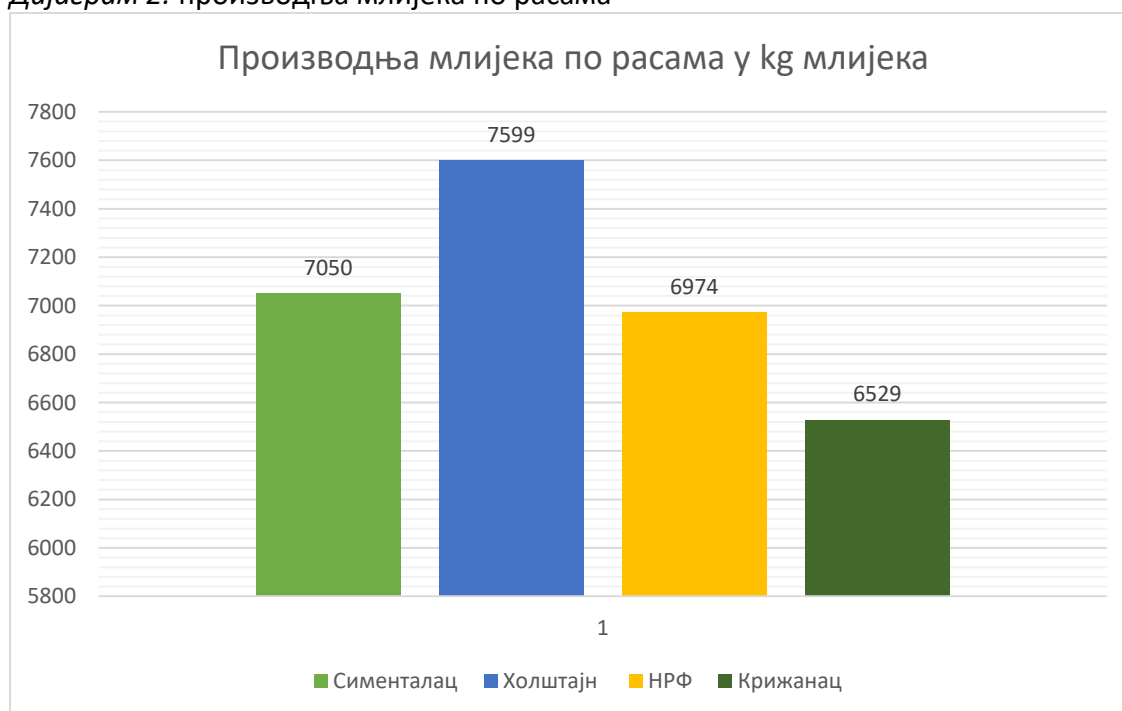

Извор: УППМРС

Напомена: поред назива мјеста у загради је наведен број произвођача код којих су закључене лактације.

Када је ријеч о производности по расама, резултати су приказани у дијаграму бр. 2.

Дијаграм 2: производња млијека по расама

Као што је и очекивано највећа производност млијека је код расе холштајн и износи 7599 kg млијека у стандардној лактацији (34 грла). Слиједи сименталац са 7050 kg млијека (146 грла), те норвешко црвено говече са 6974 kg млијека у стандардној

лактацији (2 грла). Био је један број крижанаца, код којих је просјечна производња била 6529 kg млијека у стандардној лактацији (15 грла).

Уважавајући наведено, може се рећи да је остварен и премашен циљ код популације сименталца (5800 циљ), код холштајна је то још увијек испод просјека. У будућем периоду, а са укључивањем нових газдиснтава у производњу, имаћемо и бољу слику што се тиче НРФ.

4. УЗГОЈНИ ПРОГРАМ

Узгојни програм се доноси за раздобље од 2023. – 2026. година. Говедарство, као најзначајнија грана сточарске производње, представља показатељ развијености цјелокупног пољопривредног и прехрамбеног сектора у Републици Српској. Захваљујући повољним природним ресурсима, Република Српска има одличне услове за развој говедарске производње. Планским узгојем подстиче се повећање ефикасности производње и узгоја домаћих животиња уз очување или побољшање њихове виталности, повећање економичности сточарске производње, побољшање квалитета сточарских производа, те очување генетске разноврсности домаћих животиња.

Уважавајући комбиноване особине производности Сименталаца (месо – млијеко) и наглашену особину Холштајн и НРФ раса за производњу (млијека). У складу са наведеним, за холштајн и НРФ расу главни фокус праћења производних особина биће производња млијека док, за симентал расу пратиће се параметри за производњу меса и млијека са нагласком на производњу млијека. Додатно ће се са растом број уматичених гхрла и грла чији су преци били у контроли производности пратити fitness животиња, дуговјечност, плодност, лакоћа тељења, виталност телади и број одгојене телади, што су помоћни параметри у укупној селекцији.

Производња млијека за Холштајн и НРФ расу у укупном селекцијском циљу учествује до 45 % Млијеко, 40 % Фитнес, 15 % Екстеријер, 45%,. Док за Симентал расу узгојни циљ је 38 % Млијеко, 16 % Месо, 46 % Fitness.

Кад су у питању непосредне захтјеви за одређене производне особине, минимални захтјеви према узгојним циљевима, за категорије квалитетно-приплодних животиња ће бити сљедећи:

3.1. Сименталска раса

Сименталска раса је двонамјенска, односно комбинована раса крава. Подједнак квалитет показује како према производњи млијека, тако исто и према производњи меса. С обзиром на добре резултате, одлучено је да се пројекција новог циља подигне на 7.000 просјек производње млијека у стандардној лактацији.

А) Производне особине:

- млијечност крава мин. 7.000 kg у стандардној лактацији, млијечна маст мин. 4%, бјеланчевине 3,50%,
- однос бјеланчевина и масти 1:1,15–1,20,
- дневни прираст телади: мушка 1.150 g – 1.300 g, женска 1.100 g,
- просјечни проток млијека од 1,7 kg/min – 1,9 kg/min.;

Б) Репродуктивне особине:

- доб код прве оплодње 14–18 мјесеци,

- доб код првог тељења 23–27 мјесеци,
- производни вијек шест лактација,
- сервис период до 100 дана,
- индекс осјемењавања до 1,8,
- интервал између тељења до 390 дана;

В) Екстеријерне карактеристике:

- развијена мускулатура,
- развијено и правилно постављено виме,
- висина гребена бикова са завршеним растом 152 cm – 160 cm,
- висина гребена крава са завршеним растом 140 cm – 145 cm,
- маса тијела одраслих бикова 1.200 kg – 1.300 kg,
- маса тијела одраслих крава 650 kg – 750 kg.

3.2. Холштајн раса (црвено и црно говече)

Намјена крава Холштајн расе је интезивна производња млијека. Такав нагласак је постављен и у узгојном циљу.

А) Производне особине:

- млијечност крава мин. 8.500 kg, млијечна маст мин. 3,70%, бјеланчевине 3,30%,
- проток млијека 2,2 kg/min.,
- дневни прираст телади: мушка 1.050 g – 1.200 g, женска око 1.000 g,
- добро искоришћавање хране;

Б) Репродуктивне особине:

- доб код прве оплодње 14–18 мјесеци,
- доб код првог тељења 23–27 мјесеци,
- производни вијек 4,5 лактација,
- сервис период око 110 дана,
- индекс осјемењавања до два,
- интервал између тељења 390–410 дана;

В) Екстеријерне карактеристике:

- развијено и правилно постављено виме,
- висина гребена крава са завршеним растом 145 cm – 150 cm,
- маса тијела одраслих бикова 9.500 kg – 1.150 kg,
- маса тијела одраслих крава 580 kg – 730 kg.

3.3. Норвешко црвено говече (НРФ)

Узгој ове расе крава још је увијек риједак, али с обзрим на повећање број узгајивача и грла, као и захтјеве фармера одлучили смо се да их убацимо у узгојно селекцијски рад.

А) Производне особине:

- млијечност крава мин. 7.500 kg, млијечна маст мин. 3,70%, бјеланчевине 3,30%,
- проток млијека 2,2 kg/мин.,
- дневни прираст телади: мушка 1.000 g – 1.150 g, женска око 1.000 g,

- добро искоришћавање хране.
- Б) Репродуктивне особине:
 - доб код прве оплодње 14–17 мјесеци,
 - доб код првог тељења 23–26 мјесеци,
 - производни вијек шест лактација,
 - сервис период око 100 дана,
 - индекс осјемењавања до два,
 - интервал између тељења 380–410 дана.
- В) Екстеријерне карактеристике:
 - развијено и правилно постављено виме,
 - висина гребена крава са завршеним растом 135 cm – 145 cm,
 - маса тијела одраслих крава 580 kg – 720 kg.

3.4. Прилагодљивост

Уважавајући значјан ефекат климатских услова окружења, а посебно са гледишта високих температура, у узгоју ће се посебно водити рачуна о прилагодљивости појединих животиња на екстремне климатске услове.

4. НАДЗОР НАД СПРОВОЂЕЊЕМ

Управни одбор Удружења пољопривредних произвођача – млекара Републике Српске ће бити надлежан за контролу спровођења узгојног програма.

Закон о сточарству је прописао да Министар доноси рјешење којим се даје сагласност на програме узгоја Организација за узгој. У складу са тим, обезбјеђује се право спровођења, али о обавезе (редовно извјештавање и поштовање предузетих мјера).

5. ЗАКЉУЧАК

Узгојем и селекцијом најбољих грла дошло би се до повећања производње млијека и меса, што би узгајивачима повећало исплативост производње, те би допринијело већој мотивацији за рад у овом послу. Поред тога обезбједиће се услови за производњу и продају педигрираног квалитетно-приплодног материјала, што додатно може подржати стабилност говедарске производње у Републици Српској.

Представљене узгојно-селекцијске мјере и циљеви за програмом обухваћене расе ће бити правовремено усаглашавани са узгојним програмима у повезаним земљама (Аустрија, Србија, Словенија, Њемачка, Чешка, Хрватска и друге).

ПРЕДСЈЕДНИК УДРУЖЕЊА

Владимир Усорац

